

„A HÍR SZENT, A VÉLEMÉNY SZABAD”

Még tart a válság

Különös szereposztás alakult ki a magyar gazdaságban (is). Miközben a kormányzati szervek, a meghatározó pénzügyi is, intenzív sikerpropagandát folytatnak, a kutatóintézetek vést jeleznek. A Központi Statisztikai Hivatal pedig — ahogy a múlt héten közzétett háromnegyedes jelentése jelzi — megpróbálja a tényeket rögzíteni, szubjektív véleménynyilvánítás nélkül.

Az adatok összecsengenek, ugyanakkor jelentősen el is térnek egymástól. A kormány és a Magyar Nemzeti Bank például a feltűnően jól alakuló monetáris politikára helyezi a hangsúlyt, s nem győzi hangsúlyozni, biztonsággal menedzselik az adósságot, ezt a külföld elismeri, honorálja, a külföldi tőke minden képzeltet felülmúlva áramlik az országba. Ez egyébként igaz. Külföldön valóban jó Magyarország megítélése, még akkor is, ha a nemzetközi hitelképesség szerinti rangsorban tavalyhoz képest kicsit visszaesett.

A kutatók és a KSH által elének tárt tükrökből viszont sokkal markánsabban az derül ki, hogy a reálszféra minden területén kedvezőtlen tendenciák dominálnak. Az ipari termelés csökkent, a mezőgazdasági válságok sújtják, a volt szocialista kereskedelem szinte megsemmisült, s bár a fejlett ipari országokba irányuló kivitel megerősödött, ám ez nem ellensúlyozhatja teljes egészében a bajokat. Az infláció magas, igaz, még a tervezett szinten belül marad. A munkanélküliség viszont jóval meghaladja az előrejelzett mértéket.

Am a szaporodó gondok egy átalakuló, új struktúrára létrehozott gazdasági szükségessé válásáról lennének, akkor nem is lenne célszerű szót tenni a problémákról. Am a kutatók nem látják a hosszabb távú, piac- és gazdaságépítő kormányzati stratégia körvonalazódását, nem látnak biztos jeleket arra, hogy a jövő évben már valóban élen állhat a gazdaság. Ahogy azt a kormány igéri. Nem látják betarthatónak azt a szándékot sem, hogy 1992-ben már 23-25 százalékra eshet vissza az árnyékos. Mind a Gazdaságkutató Intézet, mind pedig a múlt héten a Kopint-Datort a 30 százalékos szintet látja elérhetőnek. S egyúttal jelzik: nem 1991 volt a válság mélypontja...

Az elméleti elemzéseket a vállalati vélemények némileg kontrázzák. Ez pedig akár derűlátásra is okot adhat.

A Kopint-Datort szokásos vállalati vezetői megkérdezése ugyanis arról tanúskodik, a magyar cégvezérek optimisták saját és a vállalatuk jövőjét illetően. Hogy mire is alapozódik derűlátásuk, az nem tűnik ki pontosan a felmérésből. A sokéves tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy az elemzések mindig nagyobb volt a „találati arány” a vállalati szférában, azaz ott jobban meg tudták ítélni a jövő kilátásait...

S ez akár „össznépi” optimizmusról is okot adhat... Jó lenne azonban biztosabb kapaszkodót találni. Nemcsak reményeket, ígéreket — hanem hosszú távra is meggyőző stratégiával alátámasztott kormányzati elképzeléseket felfedezni. Van kormányprogram, ez tény, ám jónéhány számításán túlhaladt az idő. Módosításról, újabb variációról egyelőre nincs semmi hír...

KOCSI ILONA

Rádiósok egymás között
Sándor öcsém, hol a küszöb?

Kedves Sándor öcsém. A Magyar Hírlap november 14-i számában levélírást írtál Győri Bélához, amelyben amúgy mellékesen engem is négy alkalommal mint elretentett példát megnevezted. Ha valóban igaz, hogy a hír szent, a vélemény szabad, gondolom, nekem is lehet reagálnom.

Csodálatos mottót választottál cikkednek: „A politikát nem az minősíti, hogy hazudik-e, hanem hogy milyen színvonalon teszi.” Értetlenkedésem tehát a kisszerűségnek szól, az „ügytelenségnek”.

Furcsa sajtóéletem ez. Mondd, kedves Sándor, ezt a szemléletet szovjetunióbeli tanulmányi éveid alatt tetted magadévá? Én ugyanis a kiskatekizmusra emlékszem, miszerint „hazudni még tréfából vagy szorultságból sem szabad, annál kevésbé rosszakaratból”.

Akit meg kell támadni, azt meg kell támadni. Ha a tisztesség nehezen kikezhető, jöhet az a bizonyos szakértelm. Nem akarok visszafelé az olvasók türelmével, nem sorolom fel tehát szakmai múltam állomásait (rádiós vagy, utána nézhet). De hol vannak a te érveid, amelyek mesterségbeli hiányosságaimat igazolnák? Valakit csokornyakkendője színével lejáratni alpári dolog.

Beszélsz erről a bizonyos szakmai küszöbről. De én is megkérdezhetném tőled: ha túl magasra emeled, vajon nem esel-e magad is hasra?

Szeretnék emlékeztetni a Magyar Gallup Intézet néhány rádióműsorra vonatkozó adatára. Ezek szerint Béla bátyád, mármint Győri Béla által szerkesztett Vasárnapi Újság hallgatottsága annak ellenére, hogy igazmondása ma már nem hat szenczióként, még mindig 19-20 százalékos. A Napközben közérdekű magazin hallgatottsága 15,5 százalékos, hétköznapi délelőtti öntök. Ugyanennyit ér el szombat délután a 168 Óra.

A Gondolatjel, melynek Te gy-

kori műsorvezetője vagy, vasárnap délelőtt 5,5 százalékkal dicsekedhet. Tudjuk, hogy ez az elit számára készül, és Ti az elitbe tartoztok a javából — távol tartjátok magatokat a profán tömegektől. És mégis lehet, hogy én lennék az el-

„Tudod, Sándor öcsém, kicsit sajnáltam az időt ennek a cikknek a megírására. Nekünk igazából együtt kellene gondolkodnunk azon, hogy egyrészt miként kapjon hangot minden arra érdemes vélemény, politikai állásfoglalás a Magyar Rádióban, de ami ennél sokkal fontosabb, hogyan segíthetnénk igazából a valóság feltárásában, a magunkra találásban, amúgy mellékesen, hogyan készíthetnénk becsületes és vonzó műsort hallgatóinknak.”

ső, aki tiltakoznék, ha ezt a tágas szemléletűnek aligha nevezhető műsort meg akarnák szüntetni.

A Magyar Rádió műsorpolitikája nem úgy belüly, mint ahogy az lehet, mi történik egy hivatalban vagy kisvállalatban. Ha megkaptuk a nemzeti média rangot, Te is tudod, ez valamennyiünket kötelez. Talán nem lesz unalmas, ha megpróbálom felmérni működésünk legutóbbi három fontos korszakát, ami szorosan összefügg a Te vádjaiddal.

Az első a rendszerváltás kiharcolásának, előkészítésének időszaka volt. Amikor, hogy úgy mondjam, mindenki a saját felelősségére dolgozott. Könnyű lenne most elfelejtetni, hogy ebben az időben a Napközben műsorában megszólaltunk mindenkit, aki azóta ismert politikai személyiség, üljön akár a kormánypart, akár az ellenzék padjára. Lenne egy nagyon halk kérdésed. Mondd, Sándor, mit tettél azokban az időkben?

A második szakasz rádiózáunk történetében én a tavaly december-től ez év júniusáig tartó időszakra tartok. Változtatni, továbblépni akartunk közös erővel. Hittük, hittük, hogy a szabad gondolko-

zás, a versenyszellem lesz a jellemző, reméltük: a rádió vezetősége őszintén várja az új ötleteket. Ehelyett megbízott intendánsok kaptunk — minden konszenzusként nélkül —, s kiderült, hogy nem elfogulatlan úriemberek ők.

Antantszját én soha nem emlegettem, ha ezt tenném, szíjait hasítanának a hátamból... Egyre nyíltabbá vált egy szűk érdekcsoport izlésterrorella, melynek tagjai úgy mond nem politikai döntéseket hoznak, csupán a „szakma” érdekeit képviselik. Úgyes megoldás. Így ugyanis gyakorlatilag a felelősség vállalása nélkül játszható el a kiszorítási. Ami súlyos és riasztó, hogy közben a rádió a politikai csaták színterévé vált. A miniszterelnöki levél után egy hétig lehetett csak hinni, hogy a konszenzus nélküli struktúraváltást befagyasztják. Ez lett volna a tisztességes megoldás. Mi történt azonban? Ugyanazok az emberek, a volt megbízott intendánsok, már meglévő vagy újonnan kreált munkaköri jogaikkal folytatják leplezetten ugyanazt, mint eddig.

És most itt vagyunk a harmadik szakaszban, amikor neves rádiós szakembereket felmentenek, leváltanak, fegyelmi elé állítanak, megpróbálják megteremteni még a médiatörvény megjelenése előtt a rettegés birodalmát.

Azt állítottad: azt mondtam, „félkatonai szervezet működik” a Magyar Rádióban most is. Ezt nem

mondtam — Te használtad ezt a kifejezést —, lehet, hogy igaz? Mindenesetre a pártállami módszereket is túlicsúszta, eluralkodott a rádióban a félelem, a kiszolgáltatottság légköre. Hiszen akinek más véleménye van, az tehetőségellen, küszöb alatti, s legszívesebben kivennek a kezéből a mikrofont.

Erre jól emlékszem még az állampárt idejéből, hiszen a nemzetközi színyen elkerülése érdekében akkor sem politikai állásfoglalásaim miatt szorították hátrébe a másikat gondolkodókat. Most legfeljebb az a furcsa, hogy a rádiónál azok gondolkodnak másként, akik próbálják segíteni a kormány sikeres működését, ha szabad mondanom, a nemzet felemelkedését. Bizony nagy, sőt megtorlóan bűn ez.

Tudod, Sándor öcsém, kicsit sajnáltam az időt ennek a cikknek a megírására. Nekünk igazából együtt kellene gondolkodnunk azon, hogy egyrészt miként kapjon hangot minden arra érdemes vélemény, politikai állásfoglalás a Magyar Rádióban, de ami ennél sokkal fontosabb, hogyan segíthetnénk igazából a valóság feltárásában, a magunkra találásban, amúgy mellékesen, hogyan készíthetnénk becsületes és vonzó műsort hallgatóinknak. S ez független attól, hogy kiivel ebedel. Ha mi, rádiósok — Szánási Sándor, Stefa István és mind a többiek — valóban a demokratikus Magyarországot akarjuk szolgálni, próbáljunk először demokratizálni csináni saját munkahelyünkön. Pökhendiséggel, hablatyolással, dondonai szövegekkel, bizonyíthatatlan vádaskodással, a külső, a szakáll, a csokornyakkendő emlegetésével ugyan mire megyünk?

Mert, gondold meg, a küszöbde-magógiának is van küszöbhatára.

STEFKA ISTVÁN

Elszámoltatás

— Maga miből nyugdíjas, mama?!

PÁPAI GÁBOR RAJZA

Hozzászoktunk, hogy csak az elnyomók leküzdését tekintjük a szabadság kihívásának. A modern idők történelme bonyolultabb képet sugall. Tele van példák arra, hogy a szabadság visszautasítására többséget lehet találni. A szabadságtól való megfutamodást mint az újkor egyik meghatározóját tekinthetjük. Nyugodtan beszélhetünk a szabadság „terhééről” és a szabadságtól való félelemről.

Tekintsünk el a szabadság képeskönyvszerű jellemzésétől. Még akkor is szembe kell nézni a valósággal, amikor ellenkezik a szabadságideológia meztelűsítő változatának tanaival. Ha túlszűk magunkat a nemzeti ünnepek szónokainak a szólamaiban, akkor megjelöljük a szabadság fonákját és a diktatúra talmi előnyeit. Kiderül: a szabadság nem természetes állapot. A szabadság félelmetes, a diktatúra népszerű is tud lenni. Magyarországon ma ez a tényező aktuális.

Nemcsak az életszínvonal kezdett el zuhanni, amióta végbement az átmenet a barátságosodó diktatúrától a szabadságba. A reális árak, termelési tényezők és piacok összefüggéseit nem értőkné már ez okot adott visszaférni az olcsó sörök idejéért.

Szabadságunk és kudarcaink

Felületesen a diktatúra előnye az élet látványos — bár nem okvetlenül teljesen igazságos — rendezettség. (Ez alól a terror kivétel. Nem véletlenül, mert mint Hannah Arendt megállapította, az kiszámíthatatlanságának arányában hatóságos.)

A totalitárius diktatúra gátat vet a társadalom spontán működésének, mert folyamatait világnézetiileg tereli. Ezzel gyakran megüti az egyén emancipációja, és gyakran a középszerűségek futnak be. Másrészt viszont adódnak „előnyök”.

Aemnyiben a diktatúra berekeszti a lehetőségeket, átveszi a felelősséget az egyéni sorsokért. Vágyainak mércéje szerint, minden társadalom többsége sikertelen. Titokban többet remélünk, mint amit elérünk. Ha a diktatúra hatásos, akkor az egyének megszokják, hogy sorsukért a rendszert — azaz külső erőt — tegyék felelőssé. Ez kapóra jön azoknak, akiknek okuk van öngazdálkodni. Valójában egy diktatúra sem elég hatalmas ahhoz, hogy minden sorsot önkénye-

sen meghatározzon. Aki nem eléggé tehetséges, az nem lesz az Operaház szolista, aki nem csinál házi feladatot, az (többnyire) nem érettségizik. Viszont mivel a Hatalom beavatkozása közüdtudott, az érintett könnyen elhisi: minden kudarcért „ők” a felelősek. Egy olyan rendszerben, mint amilyen a Kádár-országi is volt, az emberek kevés szabadsággal és szegényen élnek. Kárptólasként az elszalasztott alkalmakért a felelősség nem öket terheli.

Valószínűleg nincs olyan ember, aki néhány kudarcát ne fogná valami külső erőre. Számátalan mozgalom kihasználja ezt a gyöngénket. Bűnbakjaikat, legyenek azok zsidók, külföldiek avagy kapitalisták, nem is a tények, hanem a követők lélektani szükséglete fogadta el. Ha Magyarországon keletke akad az antiszemitizmushoz hasonló tanoknak, akkor ez a népi demokratikus rendszerrel egyidejűleg megszűnő „hagyományos” hivatkozási lehetőséggel is magyarázható.

A szabadság egyik előfeltétele a felelősségvállalás képessége. Egy társadalom sem lehet szabadabb, mint amennyire érett. Ebből az is következik, hogy minél szabadabban élünk, annál inkább vagyunk magunk és mások előtt is felelősek azért, amit elérünk. Mivel a szabadság gyarapodásával, beszűkülnek a kifogásaink, a szabadság nem csak lehetőséget, hanem terhet is jelent, amitől odahaza tudat alatt sokan félnek. Eddig a kezdeményezőkné csak „tőlük” kellett félni. Ma a kudarcotl mindenkiné önmaga miatt kell félnie.

Magyarországnak — és a hozzá hasonló országoknak — tömördek, nem önközta nehezéggel kell az induláskor megbirkózni. Az eddigi kifogások még sokáig fognak, a részleteket illetően, mentesíteni. Viszont tudatosítandó, hogy szabadságunk és függetlenségünk arányában sorsunk kovácsai lettünk. Bár nagy a feladat kihívása, de megoldásában külső erő már nem akadályoz: a végeredmény vagy igazolni, avagy pedig elfélni fog minket.

HANDLERY GYÖRGY

R. SZÉKELY JULIANNA

Magyar abszurd

Esterházy Pétert már megint nem lehet megérteni. Ezt speciál nem én mondom, hanem egy úr, aki megisztelt látogatásával a szerkesztőségben, bizonyos igazságtételi ügyei miatt. Olvasata a tudósítást Esterházy könyvpermijéről Torinóban. Benne az írónak néhány nyilatkozattörökdék, többek közt ezeket: „Egyetértetek azzal, hogy fény derüljön a közelmúltunkra. Akkor is, ha nálunk csak piti bűnözők és nem tömeggyilkosok gyakorolták a hatalmat a politikában. Én mindent megbocsátok és semmit sem felejték...”

Mi a fene ez? — nézett szemembe az úr, aki az el-, sőt leszámolás feltétlen híve. Mi az, hogy megbocsát és közben nem felejt? Vagy csak a szokásos jópofáskodás?

Esterházytól persze minden kitelik, a legkülönfélébb avantgárd polgárpukkasztások. Látogatott — amúgy művelt, logikus úr — végül is nem tulajdonított túl nagy fontosságot az egésznek. Én is jobbnak láttam nem belemászni a kérdésbe, hisz voltaképp beismerem, hogy Esterházy a mai szövegkörnyezetben csakugyan abszurd, mondhatnám érthetetlen.

Nem gondolhattam meg, hogy hamarosan egy újabb író iratkozik föl látogatott — s vele együtt nyilván még sokak — értheteljenjé közé. Még ha nem is írói, csak aláírói minőségében. Pontosabban alá nem íróiban.

Göncz Árpád író, köztársasági elnök ismét nem írt alá. Ezúttal a Zétényi—Takács féle „nemvélelési” törvényt küldte véleményezésre az Alkotmánybírósághoz. A kormánykoalíció újabb ostromasapát, mellyel befolyásos mai gazemberek helyett huszonöt-harmincöt évvel ezelőtti gazembereken kívánt példát statuálni. Ezen újabb, renitens lépésével nyilván nem egykori hóhérok kíván menlevelet adni. Azért nem írt alá, mert a törvény, megítélése szerint végrehajtáhatatlan, mert az európai normákkal ellentétes és mert általános jogbizonytalanságot szül. Vagyis épp azt nem teremti meg, aminek megteremtéséért a mai hatalom, benne ő maga is kezességet vállalt: a működőképes demokráciát.

Le merném fogadni, hogy Göncz Árpád, a magánember, az egykori fogoly is azt mondja tehát, amit Esterházy: sosem felejt, de megbocsát. E kérdésben egy követ fű az örök plebejus meg az önhibáján kívüli arisztokrata származék. Ugyanazt mondja két író, két gondolkodó, akiknek bizonyíthatóan életbevágó fontosságú, mi történik ebben az országban. Két ember, akiknek csakugyan a bőrére ment a kommunista „játék”.

Megbocsátási és nem felejtési. Csakugyan, kicsoda abszurd észjárás ez a vagy-vagyok nagy hagyományú, hazai világában. Micsoda kacifántos ostromaságnak tűnhet e mondat ilyen fülekben, melyek meg sem rezzennek, mikor egy honatyja például azt hasogtatta nemrég a Parlamentben, hogy szerinte viszont se megbocsátási, se felejtési, inkább akasztani kellene. A III/III-as ügynökökről szóló vita — amelyet épp ma folytat a Tiszelt Ház, s amely, lényegét tekintve, ugyanazt célozza, mint a „nemvélelési” törvény — egyetlen tiltakozástól eltekintve úgy gördült tovább, mintha mi sem történt volna. Senki sem kérdezte, mi a fene ez. Végére a dolog világos volt és érthető. Magyarország, a 20. század végén, a halálbüntetés eltörlése után, expórt, jogállamiságról hadakozva, Európa után ácsingozva egy képviselő akasztani akar.

Vagy ott a Pofosznak a képviselőkhöz írott levele. Mármint azokhoz, akik megfogalmazásuk szerint „a magyar nemzet gyilkosai és a szovjet bolsevista megszálló és elnyomó rendszer hazai kiszolgálói felelősségre vonásáért szorgalmazó törvény ellen szavaztak”. „Ézt nem felejtjük el!” — ígéri a levél, melyet a Pofosz titkára egyébként köszönőlevélnek titulált, nem pedig fenyegetőnek. És tényleg. Minek kellett volna külön fenyegetőzni? Egy kelet-európai hagyományokon nevelkedett, átlagos értelmi képességű polgár egy ilyen „nem felejtjük el!” kijelentést tévedhetetlen biztonsággal tud folytatni, sőt kibontani. Egy ilyen tiszta, egyszerű mondatban, amit nem zavar össze semmi homályos „megbocsátás”, a jövőbeni lehetőségek oly gazdag spektruma sűrűsödik, melyről álmodni sem képes egy fantáziátlan nyugat-európai. Egy ilyen mondatban egy esetleges akasztás éppúgy benne foglaltatik, mint egy sima listára vétel.

Beleeszedülök a pusztá gondolatba, hány és hány lista készülhet manapság is szerzte az országban. Nem csupán ügynöki, pofoszos, belügyi, de mennyi magánhasználatú, önszorgalmú dosszié. Nem feljelentés. Csak a lehetőség. Amit majd alkalomadtán elő lehet húzni. És nem kétséges, hogy mindig lesz alkalom.

Most kaptuk hírlap példát, hogy a miniszterelnökségi kabinetiroda is „megjegyzti” az újságírókat, akik — megítélése szerint — egyenél többször tetek tendenciózus megállapításokat, követtek el inkorrektséget. „Mik lehetnek a következmények?” — kérdi a kabinetfőnököt az álnaiv interjúoló, de meg is kapja a méltó választ: „Kérem, ne élezzé ezt tovább, egyébként sincs még egységes gyakorlat.”

Nem tudjuk még, mi lesz a gyakorlat. Még csak az elvet látjuk. A szokásos bosszúállást, melynek jogszerű módzatáról vitázik ma tovább a parlament, nyilván figyelembe sem véve az elnöki nemet. Majd kimutatják ismét, hogy Göncz Árpád túllépte hatáskörét, hogy nem aláírni nincs joga, hogy nem lebeg kellő könnyedséggel épülő demokráciánk felett. Mintha a régi bűnösöktől kellene még ma is megvédeni a társadalmat. Vagy mintha visszamenőleges büntetéssel példát lehetne állítani jövőendő gazemberek elé. Mintha létezne diktatúra, amely ne termelné ki törvényszerűen a maga aljassait és hőseit. Mintha létezhete más megoldás is, mint a Rend, amely olyan viszonyokat teremt, hogy polgárai benne szimplán emberek lehessenek.

Igaz, egy ilyen Rend érdekében most le kellene mondani levelekről, listákról, bosszúról, akasztásról. Mondhatnám, abszurd módon kellene viselkedni. Már-már oly érthetetlenül, mint egy bohém Esterházyknak, egy renitens Göncznek, akik akkora elégteltel vehetnének, mint fél Magyarország, és erre fogják magukat és csakazértis jogállamot szeretnének megtorlás helyett.

MAGYAR HÍRLAP
POLITIKAI NAPILAP

Főszerkesztő: NÉMETHI PÉTER
Helyettes főszerkesztő: BÁNKI ANDRÁS
Lapszerkesztők: ÁCS GYÖRGY, NONN V. GYÖRGY, POPOVICVS GIZELLA,
SZENTKIRÁLYI ANDRÁS, SZILKA MÁRTON
Rovatvezetők: BOKOR PÁL (külpolitika), GÁDOR IVÁN (publisztika), HABIK CSABA (fotó),
KÁRPÁTI MIKLÓS (betpolitika), KOCSI ILONA (gazdaság),
LÉPESFALVI ZOLTÁN (sport), MÉSZÁROS TAMÁS (kultúra)
Művészeti vezető: FÁBIÁN KATALIN
Műszaki vezetők: ÁKOS JUDIT, NAGY LANTOS BALÁZS

Kiadja a Magyar Hírlap Könyv- és Lapkiadó Rt.

Kiadó: ROBERT MAXWELL

Vezetőigazgató: KOVALCSIK JÓZSEF

Lapigazgató: L. KELEMEN GÁBOR

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1087 Budapest, Kerpeszi út 29b

Telefon: 134-3330, 113-3252, Fax: 134-0712

Terjeszti a Magyar Posta

Előfizetési díj egy évre: 3600 Ft, fél évre: 1800 Ft, negyedévre: 900 Ft, egy hónapra: 300 Ft.
Előfizethető a hírlapkiadás postahivataloknál a kézbesítőknél, a hírlapüzletekben és a Hírlap-előfizetési és Lapelölítési Irodánál (HELIR), közvetlenül, utalványon vagy átutalással
Postabank Rt. 219-98636, 021-2799.
Nyomja a Maxwell Színház Nyomda Kft. Budapest
Félelős vezető: BARTHA TAMÁS igazgató
HU ISSN 0133-1906 HU ISSN 0237-3807